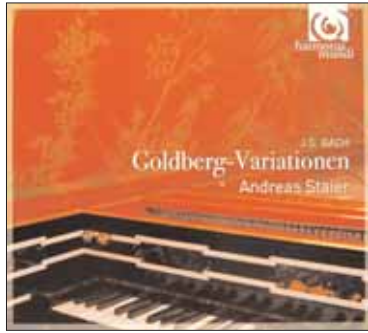

WOORD, KLANK & BEELD

CD KLASSIEK

**Goldberg Variationen
Johann Sebastian Bach**

Hoe komt het dat een klavieroefening die bestaat uit 34 variaties op een barokaria zo lang meegaat en vandaag nog steeds door musici als zijnde nieuw op cd wordt opgenomen? Met andere woorden, wat is het geheim van die zogeheten Goldbergvariaties die Johann Sebastian Bach omstreeks 1741 aan het immer verduddige papier toevertrouwde en al het jaar daarna liet drukken als vierde en laatste deel van zijn Clavier-Übungen? Op het titelblad van de uitgave liet Bach trouwens drukken voor wie hij dit werkje bedoelt: „Gecomponeerd voor de liefhebbers ter verstrooiing van hun gemoed door Johann Sebastian Bach.”

Charmant niet? Misschien minder dan we op het eerste gezicht denken. Dat zegt alvast Andreas Staier op de dvd die bij zijn schitterende opname hoort. Hij wijst erop hoe Bach in Leipzig niet geheel 'happy' was en een nieuwe richting uit wilde. Niet alleen kreeg hij er — evenmin als op eerdere, kleinere 'posten' — de waardering niet waarvan hij vond dat

die hem toekwam. Bovendien waren de muzikanten en zangers die zijn muziek moesten vertolken gewoon niet goed genoeg voor deze grote maar tegelijk ook ongenadig veeleisende componist. Bach was evenwel een hoogst praktische mens en hij besloot via de drukpers toch zijn gram te halen. Schoten de plaatselijke muzikanten tekort, dan zou hij 'op afstand' goede kwaliteit produceren. Met andere woorden, Bach legde met zijn variaties de norm vast voor al wie zich aan het klavierspel wilde wagen. Hij mikte dus op de lange termijn. Er zou een tijd komen dat men zijn abstracte oefeningen niet meer speelde met lompe vingers, maar met verfijning. Dan zouden de musici eindelijk op het niveau van de componist zijn aanbeld.

Van die verfijning getuigt de versie van Andreas Staier. Deze klavecijnist, die in de jaren 1980 op de voorgrond trad bij Musica Antiqua Köln, legde sindsdien een hele weg af als solist bij de knapste ensembles en orkesten. Ook werken, zoals *Musikalisches Opfer* en de *Kunst der Fuge*, die Bach in het laatste decennium van zijn leven componeerde, blijven Staier uitdagen. Hoe hij het doet, krokant, fris, pittig, valt niet te beschrijven. Luisteren naar de cd en kijken naar de dvd is dus beslist een aanrader. (JC)

Johann Sebastian Bach, *Goldberg Variationen BWV 988*, door Andreas Staier op een moderne copie van het Hass-klavecimbel (1732) uit het Instrumentenmuseum Brussel, 1 cd plus 1 dvd, harmonia mundi, HMC 902058, 20,80 euro.

CD RELIGIEUS

**Meer dan adagio
Tomaso Albinoni**

De Venetiaan Tomaso Albinoni (1671-1751) componeerde 81 opera's, 99 sonates, 59 concertos en negen symfonieën. Johann Sebastian Bach was een groot bewonderaar van Albinoni en componeerde twee fuga's op thema's van de man, maar diens allerbekendste stuk is het adagio voor orgel en strijkers.

Albinoni kon zich veroorloven te leven van eigen middelen en hoefde zich in tegenstelling tot andere componisten uit zijn tijd niet te schikken naar de regels van het hof of de wensen van een of andere nukkige mecenas. Hoewel, af en toe componeerde hij toch wel

werk op bestelling. De collectie op deze plaat werd alvast aangeboden aan een Spaanse *grande*, de markies van Castelar, don Luca Patino.

Simon Standage speelt met zijn Collegium Musicum 90 een aantal concertos a cinque, opus 10, een bundel die pas in de jaren 1960 werd ontdekt. Opus 10 vertoont voor de jaren 1730 bijzonder moderne trekjes.

Standage noemt het „een galante melodie bovenop de nog barokke sokkel van de basso continuo”. Dat is een heel juiste typering. Albinoni laat dus horen dat hij alle nieuwigheden beheerst die de Venetiaanse muziek via Napels waren binnengekomen: echo-effecten, rillerig maniëristische accenten. Voor zijn 'beat' hield hij nog vast aan de traditie. Kortom, dit is een componist die zich goed laat kennen in zijn zoektocht naar vernieuwing. (JC)

Tomaso Albinoni, *Homage to a Spanish Grandee. Concertos from Opus 10*, door het Collegium Musicum 90 onder de leiding van Simon Standage, CHANDOS Chaconne (distributie codex), CHAN 0769, 21,15 euro.

BOEK REPORTAGE

**Met het openbaar vervoer door Afrika
Marc Helsen**

Marc Helsen is een ervaren reisjournalist, die reeds meerdere 'klassieke' reisreportages afleverde zoals *In het spoor van Marco Polo*. Vorig jaar, vlak vóór de aftrap van het wereldkampioen-

schap voetbal in Zuid-Afrika, trok hij met het openbaar vervoer dwars door het Afrikaanse continent, van noord naar zuid. Hij bezocht Egypte, Sudan, Ethiopië, Kenia, Tanzania, Mozambique en Zimbabwe om uiteindelijk Kaapstad te bereiken. Onderweg vertelt hij over de ongelofelijke veerkracht, de levensenergie en het optimisme van de Afrikanen. Tussendoor krijgt de lezer veel te weten over de politieke actualiteit, bijvoorbeeld over het islamisme in Sudan, over de gevolgen van de burgeroorlog in Mozambique en over de toestand van Zimbabwe na twaalf jaar bewind van Robert Mugabe.

Zelf waren wij wat ontgoocheld. Reist Helsen in het eerste deel inderdaad in gammele autobussen en zelfs vrachtwagens zuidwaarts, vanaf het opnieuw mondaine Mozambique brengt een westerse vriend hem gewoon met de comfortabele terreinwagen

naar de Victoria Falls in Zimbabwe en verder naar Zuid-Afrika. (EDS)

Marc Helsen, *Onder het Zuiderkruis. Dwars door Afrika met trein en bus*, Lannoo, Tielt, 2010, 208 blz., 22,95 euro, ISBN 978 90 2099 25 40.

BOEK SPIRITUALITEIT

**Gebeden voor elke dag
Halewijn**

In dit boekje zijn de belangrijkste gebeden van de katholieke Kerk handig samengebracht. De uitgave, mee gerealiseerd door Kerk in Nood/Oostprijesterhulp, omvat teksten die al eeuwenlang in gebruik zijn en die niet mogen verloren gaan.

Allereerst vindt u in het boekje het Onzevader, het Weesgegroet, de geloofsbelijdenis, de tien gebeden, de zaligsprekingen, maar verder ook de grote mariale gebeden zoals het Salve Regina, zij het in het Nederlands en niet in het Latijn. Ook de bij een ouder publiek nog gekende 'aktes' (van be-

rouw, geloof, liefde...) werden opgenomen. (EDS)

Gebeden voor elke dag wordt verspreid met de hulp van verscheidene liturgische centra en boekhandels in Vlaanderen en kost 3,50 euro. Alle bestelinformatie staat vermeld op bladzijde 15.

BOEK GESCHIEDENIS

**Kleine man in Antwerpen
Gustaaf Asaert**

Gustaaf Asaert, gewezen rijks-garchivaris en auteur van een bestseller over de val van Antwerpen in 1585, beet zich vast in de sociale geschiedenis van de Scheldestad. Op basis van veel archiefmateriaal toont hij aan dat het ogenschijnlijk zo glorieus Antwerpen, wereldhaven en centrum van diamant, ooit een stad van armen was.

Asaert bestudeert de plaats van de kleine man in de Antwerpse geschiedenis: armen, vondelingen, wezen, gehandicapten en andere hulpbehoevenden. Hoe zag de armenzorg eruit in het ancien régime, tijdens de middeleeuwen en in negentiende eeuw? Wat betekende arm-zijn in die tijd? Wat waren de voorzieningen tegen kwalen zoals pest en cholera? Hoe

gingen de instellingen van de stad Antwerpen om met armoede? Het verhaal is boeiend, maar ook aangrijpend. Enerzijds zien we hoe mechanismen van uitsluiting werkten, en bijvoorbeeld onfortuinlijke niet-Antwerpenaren het in de stad wel konden vergeten. Wie ziek, beperkt of wees werd, wachtte een vreselijk lot. Anderzijds was armenzorg een zaak van patriciërs en religieuzen, die hun paternalistische motieven niet verborgen.

Het leven moet toen voor weinigen een pretje zijn geweest. De wereld die de auteur schetst, bijvoorbeeld het regime in de godshuizen voor arme bejaarden, was huiveringwekkend streng. Enkele families — de zogeheten zeven schaken — leidden de stad, gesloten systemen als gilden en religieuze orden bepaalden mee het beleid.

Aangestelde burgers — de zogeheten aalmoezeniers — beheerden de publieke armenzorg. Het was een eer die functie te mogen vervullen, maar een van de vereisten was dat zij de stad niet verlieten. Zij beheerden weeshuizen en voedselvoorzieningen. Daarnaast waren ook parochies en religieuzen in de armenzorg actief. Soms werkten religieuzen mee met de publieke zorg, door bijvoorbeeld te gaan bedelen.

Veel later, in de negentiende eeuw, werd het paternalistische systeem vervangen door politiek gecontroleerde zorg. Je vraagt je af waarom onze voorouders niet blij

waren met de omwentelingen die de Franse revolutionairen meebrachten.

Beklijvend is het feit dat eertijds een groot deel van de Vlaamse stedelijke bevolking in bestaansonzekere toestand leefde: slecht behuist en gevoed, afhankelijk van de grillen van het lot en de tijd. Asaert schuwt het niet af en toe zijn eigen gekleurde opmerkingen te geven over armoede en uitsluiting. Boeiende lectuur. (EDS)

Gustaaf Asaert, *Ook dat was Antwerpen. Een geschiedenis van de kleine man. Over armoede en politieke onmacht*, Lannoo, Tielt, 2010, 19,95 euro, ISBN 978 90 2099 307 3.